

Toekomst voor ons platteland

Editie 3 | 2025

Leren door te doen

In deze editie

- Samenwerken, uitproberen, fouten durven maken en weer doorgaan. Maurits von Martles, gedeputeerde
- Niet wachten op de grote doorbraak: dóór met de 'small wins'. Hoogleraar Katrien Termeer
- Wat levert het op? 900 aanvragen landbouwregelingen in 1 jaar
- Paardenbloemen als goudmijn? De economische kracht van natuur
- Gluren bij de gebiedsprocessen Waar zit de kracht?

Inhoud

Samen doen

- 10 **Leren van koplopers: Gebiedsproces Stegeren boert door**
- 12 Landgoed Vilsteren: hoe verduurzamen leidt tot langere pacht
- 16 Koploper Bolwerksweiden & Stadsland: Samen invulling geven aan de toekomst

Impact en investeren

- 15 Meer inzicht in eigen bedrijf dankzij kennisvouchers

Bio-akker in Junne

- 22 Paardenbloemen en groente als verdienmodel

Kort nieuws

- 8 Luister nu naar de nieuwe boerenpodcast
- 9 Signalen van criminaliteit? Bel de veiligheidscoach

Kennismaken met...

- 4 Onderzoeker Marieke Brouwer en Procesregisseur Birgitte Keijzer

Beste lezer,

Leren door te doen. Dat past bij Overijssel. We steken liever de handen uit de mouwen dan dat we eindeloos blijven praten. En dat is ook precies wat we nodig hebben in ons landelijk gebied. Want de uitdagingen zijn groot, maar oplossingen ontstaan pas als je samen aan de slag gaat!

In dit magazine lees je hoe mensen dat doen. Hoe kleine stappen grote veranderingen in gang zetten, hoe we met slimme hulpmiddelen beter kunnen sturen en wat we leren van de praktijk op plekken als Stegeren en Vilsteren. Dat vind ik mooi om te zien: samenwerken, uitproberen, fouten durven maken en weer doorgaan.

Ik hoop dat de verhalen in dit magazine ook jou inspireren om verder te leren, gewoon door te doen.

Maurits von Martels
Gedeputeerde provincie Overijssel

Samen plannen maken voor de toekomst van het buitengebied

We hebben samen iets bijzonders gedaan voor het buitengebied van de gemeente Raalte. De gemeente Raalte gaat richting geven. Zo komt er meer duidelijkheid en kunnen inwoners en ondernemers plannen maken voor de toekomst.

Dat doen we samen met iedereen die woont of onderneemt in het buitengebied. Ruim 500 mensen namen de moeite om aan tafel te komen. Met elkaar het gesprek aan te gaan.

Hoe kijk jij naar de toekomst van het buitengebied? Er is heel veel gezegd en geluisterd naar elkaar. Er waren zorgen en ook verschillende beelden wat er nodig is voor de toekomst. Maar wat we vooral zagen is de bereidheid om er samen wat van te maken. Dat is onze kracht!

En nu? We blijven in gesprek én we nemen het advies van inwoners mee om meer richting te geven.

Wethouder Roelof Bisschop
Gemeente Raalte

Birgitte Keijzer procesregisseur koplopers

Vier koplopers, vier karakters; Bolwerkswelden, Liederbroek-Sekdoorn, 't Rozendael en Oxe. Procesregisseur Birgitte Keijzer kent ze door en door. "Ze zijn allemaal anders, maar lopen opvallend vaak tegen dezelfde dingen aan: grond, vergunningen, financiering, beheer en borging van de doelen. Dat zijn precies de thema's waar wij als provincie óók mee worstelen. Juist daarom is de lerende aanpak zo belangrijk: we ontdekken samen wat werkt."

Wat Birgitte drijft, is de energie van onderop. "De koplopers zijn ontstaan vanuit initiatief van ondernemers, grondeigenaren en gebiedspartners zelf. Wij sluiten als provincie aan bij hún beweging, niet andersom." In de gebiedsprocessen draait alles om leren van én met elkaar. "We organiseren excursies, netwerktafels en bijeenkomsten met bestuurders en betrokken deelnemers waar kennis en praktijk elkaar raken. De WUR (Wageningen University & Research) liep bijvoorbeeld ook mee in gebiedsproces Oxe, dat gaf waardevolle inzichten over hoe samenwerking en processen echt werken. Die kennis delen we dan met elkaar."

Voor Birgitte is eigenaarschap een belangrijk thema. "Iedereen voelt zich eigenaar vanuit een ander perspectief: de boer van zijn bedrijf, de provincie en andere overheden van hun opgaven. De kunst is die vormen van eigenaarschap te verbinden, zodat we allemaal aan onze belangen kunnen werken."

Marieke Brouwer adviseur beleidsinformatie

Als adviseur beleidsinformatie doet Marieke Brouwer kwalitatief onderzoek binnen het programma Toekomst voor ons platteland. Haar werk draait om leren van de praktijk: het volgen van koplopers, het trekken van lessen en het vertalen van die inzichten naar verbeterde werkwijzen. Zo volgt ze het gebiedsproces Baarlingerpolder.

"Ik ben daar regelmatig aanwezig bij werk-groepoverleggen, vaak als observant. Door letterlijk in het gebied te zijn, zie en hoor je wat er echt speelt. Die inzichten helpen lokaal en kunnen andere gebiedsprocessen ook verder helpen."

Marieke benadrukt het belang van verbinding tussen beleid en praktijk. "We bedenken hier op het provinciehuis vaak prachtige processen, maar die sluiten niet altijd aan op de werkelijkheid. Door aan te schuiven bij gebiedspartners, ondernemers of bewoners krijg je zicht op andere perspectieven. Die op tafel leggen bij de betrokkenen rekt de geest op, zeg maar."

Reflectie speelt daarbij een grote rol. "In mijn werk probeer ik verschillende perspectieven bij elkaar te brengen en expliciet te maken. Juist door te spiegelen en door te vragen, ontstaat begrip. Een lerende houding is niet altijd eenvoudig, erkent Marieke. "Een koploper 'botst' als eerste tegen zaken aan, dat is niet altijd leuk. Maar juist daar zit de groei! Voor de koploper zelf en met name ook voor de provincie. Leren door te doen betekent ruimte maken om te reflecteren, uit te zoomen, te verdiepen en anders gaan doen. De komende tijd duik ik verder in het grondbeleid. Daar lijken koplopers nu vast te lopen en kunnen we praktijk en beleid verbinden om echt stappen vooruit te zetten."

De laarzen van...

In 'De laarzen van...' stappen collega's van de provincie Overijssel in elkaars laarzen om te vertellen hoe zij werken aan de toekomst voor ons platteland. De filmpjes zijn gemaakt om een nader inkijkje te geven aan betrokkenen en geïnteresseerden. Hieronder drie van die filmpjes.

Tom Stienstra Procesregisseur in het Vechtdal

"De interne kaders en regels van de provincie matchen niet altijd met wat buiten nodig is", vertelt Tom. "Het is mijn rol dit soort vraagstukken intern te bespreken en op te schalen, zodat er bestuurlijk een keuze gemaakt kan worden waarvoor we kiezen met elkaar. Echt verbinding creëren, begint bij openheid en eerlijkheid vanuit beide kanten. Als het lukt die twee werelden echt met elkaar in gesprek te laten komen, heb ik een goede dag."

Marloes Krabbe Zaakbegeleider bij het ministerie van landbouw

"We zitten bij de boer aan tafel om te luisteren wat hij te vertellen heeft. Soms is er een opvolger, soms heeft een boer nagedacht over stoppen of verplaatsen. We begeleiden daarin. Dat zijn voor de boer enorme stappen. Als we daarin ondersteunend kunnen zijn, is dat alleen maar mooi. We leren, we struikelen, maar zijn heel blij dat we de verbinding kunnen herstellen. Vanuit het ministerie zijn we weer bereikbaar."

Heleen Lansink Omgevingsmanager

"Ik werk aan veranderingen op landbouwgebied. Specifiek voor de agrariërs, maar samenhangend in het geheel voor de toekomst van ons platteland. Ik wil echt een verbinder zijn", vertelt Heleen. Volgens haar hoort weerstand, pijn en angst die ze ziet, bij deze tijd. "Ik vind ook dat dat er mag zijn. Waar ik naar streef is dat we daar open en transparant over zijn. Zodat je beter kunt aftasten hoe iemand ervoor staat. Zo lang je blijft wijzen naar elkaar, ben je gevrijwaard van verantwoordelijkheid. Terwijl ik denk: 'Iedereen is aan zet.'"

"Vooral dóór met de small wins"

Katrien Termeer over hoopvolle verandering, één stap tegelijk

"Het verlangen om ingewikkelde maatschappelijke vraagstukken groots, snel en definitief op te lossen, is menselijk, maar vaak een recept voor teleurstelling. De opgaven blijken te weerbarstig, de weerstand te machtig, de politiek te wispelturig," zegt Katrien Termeer, hoogleraar bestuurskunde aan Wageningen University & Research (WUR) en kroonlid van de SER. "Ondanks mooie beloftes gebeurt er weinig. Dat is funest voor het vertrouwen van burgers en bedrijven in hun overheid."

Toch is Termeer geen cynicus. Integendeel: al meer dan twintig jaar onderzoekt ze hoe het wél kan. En haar antwoord is eenvoudig: grote veranderingen beginnen met kleine, betekenisvolle stapjes, de zogenaamde 'small wins'. "Starten met kleine, betekenisvolle stapjes werkt beter én sneller. De tastbare resultaten laten zien welke veranderingen mogelijk zijn en hoe hindernissen te overwinnen zijn. Ze creëren energie, inzichten en middelen om door te gaan."

De kracht van het kleine

Termeer raakte op dit spoor toen ze, als bestuurskundige, op zoek ging naar manieren waarop de overheid met 'weerbarstige vraagstukken' kan omgaan. In de organisatiekunde stuitte ze op het werk van de Amerikaanse onderzoeker Karl Weick. Zijn beroemde artikel "Small Wins: Redefining the Scale of Social Problems" (1984) werd voor haar een openbaring. "Weick stelde dat grote problemen mensen vaak verlammen omdat ze te complex lijken. Zijn advies: begin klein." Dat inzicht liet Termeer niet meer los. "Ik ben steeds meer overtuigd geraakt dat dit de manier is om echte verandering op gang te brengen. Niet door grootse plannen, maar door iets kleins dat werkt en dat groter kan worden."

Van evaluatie naar veranderaanpak

In haar beginjaren keek Termeer vooral naar hoe je deze aanpak kon evalueren. "Maar dat bleek lastig; het past niet in de traditionele logica van beleid, waar men alles in één keer wil vangen en meten. Gaandeweg ben ik small wins gaan zien als een echte veranderaanpak." Ze gaf er lezingen over, begeleidde promovendi die de methode verder onderzochten, en schreef talloze wetenschappelijke artikelen. Maar nu, na twintig jaar, bundelt ze haar inzichten in een populair-wetenschappelijk boek. "Dat vond ik heerlijk om te doen. Gewoon zitten en opschrijven wat er in mijn hoofd zit. Minder voetnoten, meer inspiratie."

Waarom het werkt

Small wins zijn kleine stappen die tastbaar resultaat opleveren én potentie hebben om groter te worden. Niet elk stapje voldoet daaraan. "Daarom hebben we criteria ontwikkeld," legt Termeer uit. "Een stap moet betekenisvol zijn. Het moet iets veranderen, energie losmaken, anderen inspireren." Maar wat als het stukt? "Dan zijn er interventies nodig. Je kunt helpen om stapjes te verbinden, te verdiepen, te verspreiden. Belangrijk is dat ze niet verzanden in meer van hetzelfde. Ze moeten blijven groeien."

Pitbulls en leiders met lef

Het mooie: de aanpak denkt niet in problemen, maar in mogelijkheden. "Mensen zeggen vaak dat ze dat verfrissend vinden. Het is hoopvol. Het diskwalificeert niemand. Het nodigt uit om te doen."

Toch is het geen naïeve methode. "Sommigen vinden het politiek te simpel," zegt Termeer. "Ze zeggen: je moet het systeem aanpakken, de basis veranderen. Dat begrijp ik. Maar kleine stappen zijn juist de manier om dát in beweging te krijgen."

Ze lacht even: "Je hebt pitbulls nodig én leiders met lef. De initiatiefnemers, de pitbulls die blijven doorzetten, ook tegen de stroom in. En leiders die zorgen voor middelen, ruimte en toegang tot procedures. Dat vraagt veel van organisaties, zoals tolerantie voor onzekerheid en bereidheid om conflicten constructief aan te gaan."

Voorbeelden uit het veld

Ze haalt het voorbeeld aan van de agrarische collectieven in de Friese Wouden (De Fryske Wâlden). "In de jaren negentig begonnen ze als kleine milieucoöperaties. Van pilot naar pilot. En kijk nu: het is het dominante model geworden, een iconisch landschap. Ze hadden een grote ambitie; het behoud van het heggenslandschap, en wisten telkens iets voor elkaar te krijgen. Mede dankzij een gedeputeerde met lef, die letterlijk bij het ministerie de deur platliep. Dát is wat ik bedoel: kleine stappen die groot worden."

Ook vandaag ziet Termeer hoopvolle signalen. "Gebiedsprocessen gaan gewoon door, ook in Overijssel, zelfs nu het Nationaal Programma Landelijk Gebied is stilgelegd. Dat is prachtig. Maar zorg er wel voor dat het betekenisvolle stappen blijven, niet meer van hetzelfde. En wees kritisch: pampieren helpt niet. Geen micromanagement, geen eindeloze subsidieaanvragen. Geef ruimte, vertrouwen, compassie."

Hoop en houvast

Wat drijft haar persoonlijk? "Ik zie hoe vaak het vastloopt. Het móét anders. Maar ik word blij van de mensen die na een lezing naar me toe komen en zeggen: ik heb een small win! Er zijn zoveel initiatieven, zoveel energie. Iedereen kent wel voorbeelden."

Met haar boek wil ze die beweging groter maken. "Het is geschreven voor iedereen die van betekenis wil zijn bij complexe maatschappelijke vraagstukken: politici, bestuurders, beleidsmakers, onderzoekers, initiatiefnemers. Ik hoop dat het hoop en houvast biedt."

Kort nieuws

Een kijkje over de grens met nieuwe boerenpodcast

Van Overijssel tot Australië: Nuffield, Nieuwe Oogst en Provincie Overijssel slaan de handen ineen voor een nieuwe boerenpodcast over toekomstbestendige landbouw. In de podcast hoor je verhalen vol visie, lef en verbinding, rechtstreeks uit het hart van de agrarische sector. In de zesdelige serie neemt host Heleen Lansink je mee in gesprekken met boeren die wereldwijd kennis en inspiratie opdoen om de landbouw toekomstbestendig te maken. Met de inzichten van deze boeren bouwen we aan een lerend netwerk en sterke samenwerkingen.

Waarde-Ring toegekend tijdens boordevolle 'Week van ons eten'

Elke dag weer zetten Overijsselse boeren zich in om ons voedsel te produceren. Ook dit jaar zetten we met de Waarde-Ring boeren in de spotlights die op hun eigen manier de verbinding tussen boer en samenleving zichtbaar en voelbaar maken.

Dit jaar zijn dat Judith de Rijk, Nieske Neimeijer, Henk en Alina Udink. Hun enthousiasme en inzet maken de verbinding met de samenleving sterker en laten zien dat landbouw veel meer is dan alleen voedselproductie.

De uitreiking vond plaats bij één van de winnaars van vorig jaar, varkenshouder Ruben Exterkate in Bentelo. De winnaars kregen de Waarde-Ring (een speld), een oorkonde, een appelboom en een cheque om zelf te besteden voor hun activiteiten bij het verbinden van boer en samenleving.

Naast de uitreiking van de Waarde-Ring vonden er meer activiteiten plaats. Zo bezocht gedeputeerde Gert Harm ten Bosch een aantal boerenbedrijven tijdens de 'Ontmoet de boer-dag' en kookte tv-kok Nadia Zerouali met studenten tijdens het Boer & Buurt-diner.

Regio Zwolle tekent voor duurzaam voedselsysteem

Op de weg naar een duurzaam voedselsysteem hebben we elkaar nodig. Dat is de insteek van het manifest 'Regio Zwolle voedt de toekomst' dat tijdens een drukbezochte ontbijtsessie bij de Makersfabriek werd gelanceerd.

Met dit manifest is het startsein gegeven voor een regionale beweging die inzet op samenwerken aan een voedselsysteem in Overijssel dat eerlijk, gezond, duurzaam en betaalbaar is voor iedereen.

Maar liefst 75 partijen uit Overijssel, waaronder ook grote en toonaangevende organisaties, gaan minstens één van de drie ambities extra kracht bijzetten.

Leren van elkaar op de 'dorpsschool'

Het programma Leefbaar Platteland organiseert dorpsschoolbijeenkomsten over thema's als vrijwilligers, dorpsplannen of de toekomst van het dorpshuis. Inwoners, bestuurders en wetenschappers delen ervaringen, successen en valkuilen. Zo leren dorpen van elkaar en kunnen zij inzichten uit onderzoek met praktijkervaringen verbinden.

In gesprek over signalen van criminaliteit: samen tegen ondermijning in het buitengebied

De Vechtdalgemeenten Ommen, Dalfsen en Hardenberg werken nauw samen met Veiligheidscoach Mike van het Expert-team Ondermijning en de voorzitter van LTO Vechtdal om ondermijnende criminaliteit in het buitengebied aan te pakken. Tijdens de Ommer Bissingh Landbouwdag gingen zij in gesprek met bezoekers over herkenbare signalen van illegale activiteiten, zoals drugslabs of verdachte opslagplaatsen, en benadrukten het belang van melding.

Het uitgestrekte buitengebied biedt criminelen kansen om anoniem te opereren. De alertheid van inwoners, agrariërs en ondernemers is daarom essentieel. Overijssel beschikt over twee Veiligheidscoaches: Neeltje Bleumink voor Twente en Mike Schilder voor IJsselland. Zij zijn een toegankelijk aanspreekpunt voor iedereen in het buitengebied. Met persoonlijk contact helpen zij signalen te herkennen, bieden advies en ondersteunen vertrouwelijk bij vervolgstappen richting de juiste instanties.

Gebiedsproces Stegeren boert door Leren van koplopers: inzichten uit Stegeren

Boeren in Stegeren passen bij hun zoektocht naar toekomstperspectief voor jonge boeren een lerende aanpak toe én helpen de provincie te leren. Onderzoeker Sonja Leferink probeert daaraan bij te dragen met "zachte duwtjes en kleine ideetjes."

De boeren van koploperproject 'Stegeren boert door' onderzoeken hoe ze de klimaat, water en natuuropgaven in hun gebied kunnen invullen en tegelijk toekomstperspectief voor de blijvende boeren in Stegeren kunnen behouden. Ze beseffen dat ze in beweging moeten komen om zelf aan het stuur te blijven. De vrijkomende grond van een stoppende boer in het gebied biedt een mooi vliegwieltje. Sonja volgt al twee jaar hun zoektocht. "De boeren zijn open naar elkaar toe en benaderbaar en er zijn sterke trekkers in wie de partners vertrouwen hebben. Dat heb je nodig want je moet als boer over je eigen erf heen kijken om een realistisch toekomstplan te kunnen maken."

Wensen en mogelijkheden in kaart

De kunst is om kleine, behapbare stappen te nemen. Sonja: "De boeren in Stegeren hebben verschillende thema's één voor één afgepeld, bijvoorbeeld over wat er kan met groenblauwe dooradering, subsidies en rechtsvormen. Hierdoor kregen zij inzicht in de mogelijkheden. Daarnaast hebben ze hun wensen letterlijk in kaart gebracht. Ze hebben samen een mooie set spelregels bedacht om ervoor te zorgen dat niemand, ook de natuur niet, erop achteruitgaat en liever nog: er beter van wordt. Die spelregels kunnen ook van pas komen in toekomstige gebiedsprocessen."

Kracht en worsteling in het proces

"Zo werken ze aan een systematiek om toekomstige kansen en opgaven straks zelfstandig op te pakken, waar ze nu nog de hulp van de provincie nodig hebben. Bijvoorbeeld om vrijkomende grond voor het gebied te behouden. Dit vraagt om een goed ingericht proces met duidelijke criteria voor grondverdeling. De provincie moet daarbij ook leren van de mensen in het gebied."

Lessen voor de overheid

Sonja vertelt dat de provincie nog sterk werkt vanuit doelmatigheid en rechtmatigheid. "De provincie heeft altijd gezegd: de invulling van de opgaven moet van onderop komen. Dan is er wel meer ruimte nodig voor maatwerk." Volgens de onderzoeker is het daarbij belangrijk om de impact van beleid op gebiedsprocessen zichtbaar te maken. "Alleen zeggen dat iets niet kan, gaat het proces niet verder helpen. We moeten op zoek naar de ruimte die er wél is binnen de kaders. Soms ontstaat er ook ruis in de communicatie tussen 'binnen' en 'buiten', waardoor boodschappen niet goed overkomen. Als wij onderzoekers dat soort dingen signaleren, gaan we in gesprek met betrokkenen, bijvoorbeeld tijdens reflectiesessies."

Reflectie en inspiratie

De reflectiesessies zijn bedoeld om lessen te trekken uit wat er wel en niet goed loopt in het proces in het gebied, de samenwerking en de rol van de provincie. Dit biedt handvatten om bij te sturen. Op die manier helpt de lerende aanpak om systematisch leerpunten te benutten en brengt het binnen de provincie veranderingen teweeg, zodat meer mogelijkheden ontstaan in de gebieden.

Kleine ideeën en zachte duwtjes om te leren

Stegeren laat zien dat een lerende aanpak werkt, al zal het niet voor iedereen snel genoeg gaan. Sonja: "Deze aanpak verbindt binnen en buiten, waardoor er meer begrip en beweging ontstaat. Kleine ideeën en zachte duwtjes leiden tot groei. Mensen stappen uit hun comfortzone en ontdekken zelf nieuwe mogelijkheden. Dat vind ik heel mooi om te zien."

Landgoederen behouden voor de volgende generaties

Hugo Vernhout, directeur/rentmeester van Landgoed Vilsteren, bedacht in afstemming met de aandeelhouders (erfgenamen zonder verdiensten uit het landgoed) en pachters een innovatieve pachtconstructie. Het uitgangspunt is behoud van het landgoed voor de volgende generatie en verduurzaming van de landbouw. "Wij gaan uit van hoe duurzamer, hoe langer de pacht in plaats van hoe duurzamer, hoe lager de pacht", vertelt Hugo.

Landgoed Vilsteren heeft de maatschappelijke verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor de instandhouding van het landgoed, ook op langere termijn. Zij voert daarin een actief beleid, waar het puntensysteem onderdeel van is geworden. Boeren kunnen vrijwillig deelnemen aan dit systeem, waarbij pachters punten kunnen krijgen voor verduurzamingsmaatregelen.

Eigen selectie uit maatregelen

Er zijn veertien duurzame maatregelen waaruit iedere boer zijn eigen selectie maakt. Bij het behalen van voldoende punten wordt de pachtovereenkomst met twaalf jaar verlengd. Jaarlijks is er een overleg over de voortgang en ondersteuning vanuit het landgoed. Hugo: "Belangrijkste kenmerken zijn langetermijnzekerheid voor de boer, stimulering van verduurzaming van de bedrijfsvoering en flexibiliteit in de contracten om nieuwe ontwikkelingen te kunnen toevoegen aan het maatregelpakket."

Contracten gaan uiteen lopen

Hugo vertelt hoe dit er in praktijk uitziet. "In ons jaarlijkse gesprek bespreken we de stand van zaken. We realiseren ons ook dat de wereld verandert. Dat betekent dat boeren hun lijstje met maatregelen ook kunnen wijzigen, bijvoorbeeld op basis van nieuwe ontwikkelingen of opgaven. Iedere boer kiest de maatregelen die het beste passen bij zijn bedrijf. Hierdoor kan het contract van de ene boer er heel anders uitzien, dan het contract van de andere boer."

Duurzame ontwikkelingen op het landgoed

Een formule die tot interessante ontwikkelingen leidt. Zes van de tien boeren doen mee aan het systeem dat toepasbaar is op de gronden met kortlopende pacht (ongeveer 100 hectare van de 400 hectare landbouwgrond). De resultaten lopen uiteen van omschakelen naar biologisch tot focus op korte ketenactiviteiten en van een landschapsecologische systeemanalyse tot permacultuurprojecten en ecosysteemdiensten.

Leerpunten

De directeur/rentmeester roemt het vertrouwen dat er is tussen pachter en verpachter. "Dat is een eerste vereiste om dit met elkaar te kunnen doen. Door elkaar van begin af aan mee te nemen, is dat ontstaan", vertelt Hugo. Hij ziet ook leerpunten. "We hebben te laat een nulmeting gedaan om te kunnen benoemen of waarderen wat boeren al deden, bijvoorbeeld warmte terugwinnen uit de melk. Dat is jammer, omdat je de vooruitgang nu minder goed kunt zien. Een ander punt is dat ik de verwachting had dat we grote stappen konden zetten. Maar nu blijkt dat binnen ons landgoed juist met kleine stapjes veel meer mogelijkheden zijn voor een duurzame landbouw."

Sterke sociaal-maatschappelijke band biedt kansen

Volgens Hugo werkt het systeem om verschillende redenen. "Ons landgoed is uniek, vanwege het dorp, tien agrarische bedrijven én een meng- en compressorstation van de Gasunie binnen de grenzen van het landgoed. Hierdoor zijn we financieel gezond en is er experimenteerruimte", vertelt Hugo. "De sterke sociaal-maatschappelijke band tussen de mensen en het vertrouwen tussen pachter en verpachter spelen ook een belangrijke rol. We hebben elkaars taal leren spreken en geloven erin dat het zetten van kleine stapjes leidt tot een duurzame en langdurige samenwerking."

Laatste nieuws

Inschrijvingen Nuffield Scholarships voor 2026 geopend

Al jaren ondersteunt de Provincie Overijssel de initiatieven van Nuffield om zo het lerend netwerk in Overijssel te versterken. Ook nu kunnen ondernemers zich weer inschrijven voor een Nuffield Scholarship. Door voorlopers in de landbouw deze kans te bieden wil Nuffield Nederland de gehele agrarische sector stimuleren zich te ontwikkelen in ondernemerschap, duurzaamheid en innovatie. De doelstelling van Nuffield is om praktische agrarische kennis en managementvaardigheden te vergroten.

De scholarships geven ondernemers de mogelijkheid om hun kennis te vergroten, door te leren en studeren in landen die het beste bij het gekozen onderwerp van de studie passen. Daarnaast versterken de scholars de onderlinge kennisband tussen agrarische ondernemers in de landen die ze bezoeken. Eenmaal terug in Nederland wordt er van de scholars verwacht dat ze actief hun kennis verspreiden onder agrarisch ondernemers en een bredere doelgroep.

Nieuwe openstelling investeringslijst

Vanaf begin 2026 volgt er een nieuwe openstelling van de investeringslijst. Deze subsidie is gericht op vernieuwende technische innovaties op het boerenland. Bij de vorige openstelling was regeling vrijwel direct overtekend, waarmee de regeling kan rekenen op bovengemiddelde belangstelling. Met de investeringslijst ondersteunt de provincie agrarische ondernemingen en loonwerkers die willen investeren in bijvoorbeeld emissiereductie, weidegangvoorzieningen, oogst- en verwerkingsmachines of mestaanwendings technieken. De exacte publicatiedatum, voorwaarden en aanmeldingsprocedure worden in de komende maanden bekendgemaakt op www.toekomstvooronsplatteland.nl/investeren.

Verwacht in 2026: landgoedregeling

Er wordt begin 2026 een nieuwe landgoedregeling verwacht die de ontwikkeling van landgoederen in het buitengebied stimuleert. De regeling wordt opengesteld in een zone van 2,5 km nabij Natura 2000-gebieden met uitsluiting van veengebieden. Veehouders kunnen subsidie ontvangen voor het beëindigen van hun veehouderijactiviteiten, het slopen van stallen en omvormen naar Natuurschoonwet (NSW) landgoed. De volledige regeling met daarin alle leidende voorwaarden wordt bekendgemaakt via www.toekomstvooronsplatteland.nl.

Meer inzicht in eigen bedrijf dankzij kennisvouchers

Op initiatief van gemeente Enschede, Stawel en Stichting Buurtkring Broekheurne is in 2023 een koploperproject gestart. Het gebied is een uitloopgebied voor inwoners van Enschede en Haaksbergen met 14 agrarische bedrijven en drie historische landgoederen. In totaal hebben 9 agrarisch ondernemers gebruik gemaakt van een kennisvoucher om een bedrijfsplan met toekomstscenario's te laten maken.

Richting kiezen die bij jou past

Hans Grootens, adviseur landelijk gebied van Lander Advies, heeft in 2024/2025 een bedrijfsplan voor de ondernemers gemaakt op basis van drie gesprekken per ondernemer. Hij heeft de situaties op drie niveaus geanalyseerd: "We starten altijd met de ondernemer zelf, welke richting wil je op? Vervolgens kijken we naar het bedrijf als geheel. Past het bedrijf bij wat je wilt of moet daarin iets veranderen? Daarna kijk je naar de omgeving en zie je dat er best wat uitdagingen zijn. Waar is je bedrijf gevestigd en heb je als bedrijf voldoende invloed en ruimte om te kunnen bewegen? Dat levert een heel compleet overzicht op. Ik zou het iedereen aanraden!"

Ondernemersplan geeft beeld van waar je staat

Koen Hobbelt is één van de deelnemers van het koploperproject in Broekheurne. "Als agrarisch ondernemer heb je te maken met verschillende uitdagingen en moet je best veel investeren. Het bedrijfsplan geeft een goed beeld van waar je staat." Volgens Koen hebben de gesprekken en de bedrijfsanalyse veel meerwaarde. "Niets doen, is geen optie en wat heb je te verliezen? Ik heb tijdens de gesprekken veel geleerd over mezelf en mijn bedrijf. In de gesprekken wordt dan duidelijk welke richting het beste bij jou past. Dan kan je keuzes maken."

Waardevol voor hele gebied

De bedrijfsplannen zijn opgeleverd per ondernemer, maar alle analyses samen geven ook een goed beeld van de dynamiek in het gebied. "Agrarisch ondernemers willen vaak gewoon aan de slag en nemen meestal niet de tijd om (lang) te reflecteren," laat Hans Grootens weten. "Dat maakt de combinatie met het praktijknetwerk Klimaatrobuust Broekheurne zinvol. Ze hebben nu hun eigen situatie en toekomst scherp in beeld en kunnen via het praktijknetwerk kennis opdoen over hoe het anders kan, leren van elkaar en testen in hun eigen bedrijfsvoering. Dat geeft energie en ondernemers kunnen hier echt mee aan de slag. En als ze er zelf niet uitkomen, dan kunnen ze ook nog een beroep doen op de erfcoach Gerrit Meutstege, die in dit gebied betrokken is vanuit Boerenperspectief Overijssel.

"Goed luisteren naar elkaars standpunten, is een waardevol leerproces"

Gebiedsproces Bolwerksweiden & Stadsland

Het gebied Bolwerksweiden & Stadsland ligt strategisch. Grenzend aan de IJssel, Natura 2000 en direct verbonden met de stad. Boeren, verpachter IJssellandschap en inwoners van de Worp, Steenenkamer (Gld) en Deventer hebben elkaar gevonden in het koplopersproject Bolwerksweiden. Vanuit een innovatieve voorverkenning hebben zij een gezamenlijk toekomstbeeld opgesteld voor het landelijk gebied aan de rand van Deventer.

Samenwerken aan een toekomst

Een intensief proces dat volgens Laurens Pelgrom heel mooi is verlopen. Laurens is beoogd bedrijfsopvolger van akkerbouwer Han Veenink en betrokken bij het koploperproject. Hij vertelt: "Het initiatief kwam van onze burens, de familie Frederiks. Er is toekomst en daar kun je individueel of samen met elkaar invulling aan geven. Wij hebben ervoor gekozen inwoners uit de omgeving en bestuur/molenaar van de Bolwerksmolen te vragen naar hun ideeën voor het gebied. Samen hebben we problemen en kansen in beeld gebracht. Hoe we daaraan gezamenlijk invulling kunnen geven, staat in het toekomstbeeld voor 2035."

Een toekomstbestendig landbouwsysteem in 2035

In die toekomstvisie staat hoe het gebied inzet op kringlooplandbouw, waarbij door natuurinclusieve methoden en korte ketens het gebied kan uitgroeien tot een voorbeeld van hoe moderne landbouw in balans kan zijn met natuur, landschap en samenleving. Een opgave waarover iedereen zijn eigen en soms tegenstrijdige ideeën heeft.

Laurens: "Als mens vul je soms een antwoord voor een ander in, maar de ander kan er anders instaan. Goed luisteren naar elkaars standpunten, is een waardevol leerproces geweest. We weten nu van elkaar waar we naar toe willen, daarvoor kunnen we nu meer voor elkaar betekenen. Dat biedt kansen." Eigenaarschap en een open mind helpen elkaar vast te houden.

Bij dat proces zijn de verschillende partijen ondersteund door sociaal verbinder Edwin Broekman en projectleider Michiel Sybesma. "De boeren voelen zich verantwoordelijk voor het gebied en dragen dat ook uit. Zij staan open voor verandering en willen hierin samen optrekken met de omgeving. Die open mind en een reëel perspectief zijn belangrijk", weet Michiel. "Maar je moet elkaar ook zien vast te houden, als het moeilijk wordt en er discussies zijn."

Laurens is tevreden over de begeleiding die er was op dat vlak. "Burgers willen vaak sneller dan boeren kunnen. Een grote verandering kost jaren, daarin hebben we elkaar een spiegel kunnen voorhouden en soms ideeën bijgeschaafd. Als je niet met elkaar blijft praten, kom je niet vooruit. Burgers hebben soms een andere kijk op bepaalde zaken dan boeren. Dat gaf soms iets wrijving, maar zonder wrijving is er geen glans. Het zou prachtig zijn als de plannen die bedacht zijn ook gerealiseerd gaan worden."

Het platteland in een nieuwe werkelijkheid

Hoe kijken we anders en slimmer naar de toekomst

Het platteland is aan verandering onderhevig. De kernvraag hierbij is: 'Hoe moeten we vanuit een nieuwe werkelijkheid naar het platteland kijken?' Kwalitatief onderzoeker bij de provincie Overijssel, Kirsten van Gorkum geeft een inkijkje in het werk dat zij en haar collega's hiervoor doen.

Welke lessen zijn te halen uit gebiedsprocessen?

"Verandering betekent andere uitgangspunten, werkwijzen, beleid en anders samenwerken. Koplopers geven vorm aan die nieuwe werkelijkheid. Als onderzoekers volgen we hen en bespreken we patronen. Zo krijgen we inzicht in wat wel en niet werkt en bepalen we samen hoe het anders kan (zie figuur 1). Zo komen koplopers verder en we werken aan een aanpak die werkt in heel Overijssel. Belangrijke lessen zijn:

- Ondernemers handelen in een korter tijdsbestek, dan de tijd waarin provincie/het Rijk beleid maakt voor de uitvoering;
- Plannen van ondernemers en beleid sluiten niet altijd aan op elkaar. De provincie probeert nu ruimte te vinden binnen bestaande regels voor oplossingen. Meer en eerder samen optrekken is voor provincie en voor gebied belangrijk voor het krijgen van inzicht in elkaars werkwijze en om samen tot uitwerking te komen."

Hoe wordt leren opgepakt binnen de veranderende overheid?

"We zien dat er vanuit het programmateam aandacht is voor leren. Bijvoorbeeld dat een gebiedsaanpak wordt aangepast als het niet werkt en dat aan bestuurders wordt voorgelegd waar koplopers vastlopen. Tegelijkertijd vraagt de nieuwe werkelijkheid om veranderingen in de hele organisatie. Om daarover te leren, spiegelen we de werkwijze van de organisatie aan concepten rondom drie thema's die daarbij belangrijk zijn: omgaan met onzekerheid, het zoeken naar ruimte binnen beleid en regels en hoe je samenwerking aangaat."

Wat betekent dit proces voor jullie als onderzoekers?

"Wij leren wij hier ook van. Lessen die we zelf bijvoorbeeld toepassen zijn:

Korter op het proces zitten, sneller reflecties teruggeven én terugkomen op eerdere lessen om impact te hebben. Behoeftte aan concrete acties bij betrokkenen, beter koppelen aan dieperliggende patronen die van belang zijn voor de voortgang van koplopers (bijvoorbeeld de X-curve). Van leren een gezamenlijke activiteit maken (van bijv. procesregisseurs en koplopers) om lessen te vertalen naar concrete acties.

Het mooie daarvan is dat wij zo ook blijven leren hoe we kunnen zorgen dat bij koplopers, in het Tvop-programma én in de organisatie geleerd wordt en dingen beter gaan."

Samenwerken is een werkwoord

Samenwerken lijkt vaak een vanzelfsprekendheid. We zetten mensen bij elkaar, geven ze een gezamenlijke opdracht en verwachten dat het goedkomt. Maar wie werkt aan complexe opgaven in het landelijk gebied, weet dat samenwerken allesbehalve vanzelf gaat. Het is geen toestand, maar een proces. Geen vastgesteld stappenplan, maar een werkwoord.

Wat me opvalt, is dat de grootste winst vaak niet zit in het eindresultaat, maar in de manier waarop we daar samen naartoe werken. Dat begint bij sociale veiligheid. Er ontstaat ruimte als je kunt zeggen wat je denkt, zonder afgerekend te worden. Als je twijfels, ideeën of feedback kunt delen. Ruimte voor echte gesprekken en om echt te luisteren.

Zingeving speelt daarin een sleutelrol. Als mensen voelen dat hun werk ertoe doet, voor de organisatie én voor henzelf, komt er energie vrij. Dan wordt samenwerken niet iets wat moet, maar iets wat je wilt. Dat geldt voor individuen én voor gebieden. Een gezamenlijke 'waarom' maakt van losse schakels een ketting.

Plattelandmakers van de Toekomst: een beweging van binnenuit

In gesprek met project- en programmacoördinator Linde Schuijlenburg van de Nieuwe Boerenfamilie

Samenwerken vraagt om ruimte, letterlijk en figuurlijk. Ruimte om te overleggen, te experimenteren, te leren. Niet alleen in vergaderingen, maar aan de keukentafel, in het gebied, aan het kampvuur. Informele momenten zijn vaak de broedplaatsen van echte samenwerking.

Wat me pakt in alle stukken die je kunt vinden over samenwerken, is de nadruk op doen. Niet alleen denken, maar maken. Niet alleen praten, maar vormgeven. Door te reframen, te verbeelden en te verbinden, ontstaat er beweging. En dat is precies wat samenwerken is: samen in beweging komen door samen te DOEN!

Heleen Lansink-Marissen

Omgevingsmanager Landbouw bij provincie Overijssel en columnist bij Vee en Gewas

Eén jaar maatregelpakketten landbouw

Een proces van constante monitoring en bijsturing

Eén jaar na de lancering van de maatregelpakketten landbouw ziet de Provincie Overijssel dat boeren volop gebruikmaken van de beschikbare regelingen. In totaal zijn er via de Provincie Overijssel en Overijssel Boert Duurzaam ruim 900 aanvragen geplaatst. De belangstelling is veelbelovend. Juist nu is contact houden met de aanvragers en samen leren van groot belang voor een succesvol resultaat.

Door goed te volgen wat er in de praktijk gebeurt en dit te combineren met data, leert de Provincie Overijssel wat wel en niet werkt. "Het is mooi dat we zo snel zoveel regelingen hebben kunnen openstellen voor agrariërs en dat ze aanslaan", aldus Eva Smeele, interim-projectleider maatregelpakketten.

Praktijk en data versterken elkaar

Smeele legt uit dat het belangrijkste doel van de provincie was om regelingen open te stellen voor agrariërs. Nu worden ze al werkende weg verder aangepast: "De subsidie voor omschakeling naar biologisch boeren is bijvoorbeeld verbreed van alleen melkveehouders naar alle landbouwondernemers, omdat blijkt dat daar behoefte aan is en zo biologische productie vergroot. We praten regelmatig met boeren om te horen hoe het gaat, waar ze eventueel tegenaan lopen en wat beter kan."

"Er zit potentie in kruiden"

Mix van paardenbloemen en groente als verdienmodel

Als zoon van een akkerbouwer is Chris Antuma het ondernemerschap met de paplepel ingegoten. Toch koos hij er niet voor om één op één in de voetsporen van zijn vader te treden. Chris: "Ik wil als akkerbouwer kunnen meebewegen op wat er de komende jaren op ons afkomt. Dat kan door samen te werken met oog voor de omgeving. Dat in combinatie met bodemverbetering vind ik heel interessant". Voor hem aanleiding om zeven jaar geleden over te gaan naar biologische teelt in het stroomgebied van de Vecht in Junne.

Bijdragen aan bodemverbetering en biodiversiteit

De gronden waarop Chris zijn bedrijf runt zijn onderdeel van het landgoed Junne. Een gevarieerd en eeuwenoud landschap met bossen, agrarische grond, stuifzanden, heide en voormalige rivierarmen. "In dit gebied komen er voor boeren steeds meer restricties als het gaat om uitstoot", vertelt Chris. "We moeten verduurzamen. Dat doen wij door ons te richten op voedselproductie met een gesloten kringloop en met veel aandacht voor de natuur".

De biologisch akkerbouwer streeft naar biodiversiteit o.a. met akkerranden en naar bodemverbetering met behulp van innovatieve gewassen. Hij ziet potentie in kruiden. Naast wortels en sperziebonen, verbouwt hij bijvoorbeeld ook valerianen en paardenbloemen. Paardenbloemen zorgen voor beluchting van de bodem en halen voedingsstoffen uit de diepere grondlagen.

"De paardenbloem is belangrijk voor de bio-diversiteit, omdat het een voedselbron is voor bijen en andere bestuivers. Voor ons mensen worden de wortels verwerkt in allerlei producten, thee bijvoorbeeld en zelfs in pijnverlichtende zalfjes. Zo investeren wij in een gezonder ecosysteem en dragen bij aan duurzame en voedzame landbouw", vertelt Chris.

Risicospreiding en samenwerking

De gedreven akkerbouwer ziet veel kansen in biologische teelten, maar staat ook zeker stil bij de risico's. "Op groenten lopen marges terug en kosten blijven stijgen. En voor kruiden ligt de afzet verder weg, waardoor transport duurder is. Daarnaast zijn deze teelten nog erg arbeidsintensief en is de kostprijs voor arbeid hoog." Een oplossing ziet Chris in samenwerking met andere (bio)akkerbouwers, bijvoorbeeld door gezamenlijk te investeren in machines of robotisering.

Volgens Chris willen veel boeren wel degelijk veranderen. "Voor iedere ondernemer is het economische aspect belangrijk. De vraag 'wat levert het op' is vaak het eerste wat ik hoor van andere boeren." Hij hoopt dan ook op een zetje in de rug vanuit de overheid. "Geef de boeren dan geen restricties op gronden. Neem drempels weg en biedt juist compensaties op duurzame teelten. Ik geloof in een gereguleerde markt, met heffingen voor belasting van het milieu en waar beloningen op grondverbetering tegenover staan."

Samenwerking biedt ruimte om te boeren

In het vergroten van de afzetmarkt ziet Chris een belangrijke taak voor de sector zelf. Hij verwacht hieraan te kunnen bijdragen door kennisdeling tussen boeren onderling en tussen boer en consument. "De consument is zich steeds meer bewust van wat hij eet. Buren en toeristen die hier veel voorbijkomen, zijn geïnteresseerd in hoe we werken. We delen informatie op facebook en plaatsen bordjes bij de akkers met informatie over de teelt en de gewassen. Daarnaast wissel ik zelf graag ervaringen en kennis uit in meedenkgroepen of bijvoorbeeld kennisnetwerken."

Met buurman De Lange deelt Chris in de dagelijkse praktijk zijn kennis en ervaring en werkt hij nauw samen. De restproducten van zijn teelten en de mais van Chris gaat naar de koeien van deze biologische melkveehouder die op zijn beurt mest uitrijdt op de gronden van de akkerbouwer. "Op deze manier is er ruimte om te boeren", denkt Chris. Hij ziet daarin ook op nationaal niveau mogelijkheden. "Een veel bredere samenwerking en kennisdeling tussen akkerbouw en veeteelt zorgt voor meer balans. Door goed te kijken naar het systeem zijn veel meer kringlopen mogelijk en kunnen zones, zoals hier in Junne, blijven bestaan."